

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Русанової Ольги Михайлівни

«Теоретико-методичні основи управління тренувальними та змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні)»,

подану на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання та спорту
за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Спортивні результати переможців та призерів Ігор Олімпіад, чемпіонатів світу та інших змагань мають тенденцію до постійного зростання. Аналіз протоколів змагань підтверджує цю тенденцію, зокрема у веслуванні. Однією з причин такого явища є вдосконалення навчально-тренувального процесу на усіх етапах багаторічної підготовки спортсменів.

Зростаюча напруженість спортивного тренування визначає необхідність пошуку нових технологій підготовки спортсменів високої кваліфікації.

Незважаючи на те, що чимало робіт присвячено вдосконаленню компонентів відбору, управління, планування та моделювання, а також контролю спортивної підготовки, які в свою чергу реалізуються як системно поєднані елементи, їх застосування на практиці буває недостатньо ефективним.

Виявлено проблему недостатнього обґрунтування структурних компонентів системи вдосконалення тренувального процесу, які забезпечують перенесення наукових знань і методичних розробок, в практику підготовки кваліфікованих спортсменів.

Це обумовлює потребу обґрунтування та розробки теоретико-методичних основ управління тренувальними і змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих веслувальників, які включатимуть системний підхід, концепцію вдосконалення управління тренувальними і змагальними навантаженнями та технологію її реалізації, а також систему програмування підготовки спортсменів.

Все вищезазначене дозволяє стверджувати, що проблематика дисертаційної роботи О.М. Русанової є актуальною на сучасному етапі формування системи знань зі спортивної підготовки та значущою для вивчення.

Дослідження по темі дисертації О.М. Русанової проводилися відповідно до Планів науково-дослідної роботи НУФВСУ:

- на 2016–2020 рр. за темою 2.9 «Побудова тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів, які спеціалізуються у водних видах спорту з урахуванням вимог змагальної діяльності» (№ державної реєстрації 0116U001614);

- на 2021-2025 рр., за темою 2.4 «Сучасні технології управління тренувальними та змагальними навантаженнями у процесі підготовки

кваліфікованих спортсменів у водних видах спорту» (№ державної реєстрації 0121U108251).

Наукові результати дисертації висвітлено в 38 наукових публікаціях: 19 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, них 2 статті у виданні, проіндексованому в базі даних Scopus, (Q4), 13 статей у періодичних наукових виданнях Румунії та Чорногорії, проіндексованих у базі даних Scopus, (Q3, Q4), 6 публікацій апробаційного характеру.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертація оформлена згідно вимог МОН України і складається з анотацій, вступу, дев'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, що містить 484 посилання, і додатків. Загальний обсяг роботи становить 484 сторінки.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, описано новизну одержаних результатів, представлено практичну значущість та інші структурні компоненти відповідно вимогам.

У *розділі 1* проведено теоретичний аналіз науково-методичної літератури, здійснено узагальнення та систематизацію даних з проблеми дослідження, а саме розглянуто: загальні теоретичні основи управління у процесі підготовки спортсменів; науково-методичні підходи до реалізації компонентів управління у тренувальній та змагальній діяльності веслувальників; науково-методичні підходи до вдосконалення компонентів управління у тренувальній та змагальній діяльності веслувальників; методичні основи вдосконалення функціонального забезпечення спеціальної працездатності кваліфікованих спортсменів в залежності від енергозабезпечення змагальної дистанції у веслуванні; науково-методичні основи моделювання компонентів тренувальних навантажень.

Отже, на підставі вивчення та аналізу наукової літератури, автором було визначено що, не зважаючи на значну кількість публікацій, які стосуються управління тренувальними і змагальними навантаженнями, чимало питань дотепер залишаються невирішеними, ускладнюючи підготовку спортсменів.

У *розділі 2* автором відповідно до мети та завдань дослідження розкрито методологію досліджень, обґрунтовано використання методів дослідження, описано організацію дослідження і контингент випробуваних.

Дослідження проведено з 2012 р. по 2023 р. в шість етапів з послідовним вирішенням поставлених завдань.

У дослідженні взяли участь 173 спортсмени, які спеціалізуються у веслуванні на байдарках і каное.

В роботі автором використано групу методів, які розкривають завдання роботи, доповнюють одне одного, а саме: загальнонаукові методи дослідження, теоретичні методи дослідження (аналіз і узагальнення науково-методичної літератури та даних джерел мережі Інтернет; аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, системний та синергетичний підходи) та емпіричні

методи дослідження – педагогічні спостереження і педагогічний експеримент, проведений в природних умовах підготовки веслувальників; ергометричні та фізіологічні методи оцінки працездатності і реакцій кардіореспіраторної системи, біохімічні методи дослідження; методи математичної статистики.

У розділі 3 представлено матеріал, що стосується теоретичних передумов вдосконалення змагальної та тренувальної діяльності спортсменів у веслуванні. Автором описано системні фактори, які впливають на розвиток веслування на байдарках і каное в Україні та світі. Розглянуто найбільш значимі предиктори та детермінанти виступів веслувальників на різних змагальних дистанціях (антропометричні, морфологічні, фізіологічні характеристики; метаболічні показники та психологічні аспекти). Проаналізовано науково-методичні підходи до визначення факторів забезпечення і реалізації змагальної діяльності спортсменів у веслуванні, з урахуванням відмінностей структури функціонального забезпечення спеціальної працездатності залежно від виду змагань, кваліфікації та спеціалізації. Висвітлено фактори функціонального забезпечення спеціальної працездатності, що визначають спеціалізовану спрямованість тренувального процесу кваліфікованих веслувальників відповідно до реалізації структури змагальної діяльності у веслуванні.

У розділі 4 здійснено диференціацію факторів функціонального забезпечення спеціальної працездатності веслувальників на байдарках і каное, що спеціалізуються на дистанціях 200 м, 500 м та 1000 м, залежно від режиму енергозабезпечення роботи. Визначено, що напрями спеціального аналізу функціонального забезпечення працездатності кваліфікованих спортсменів включають: аналіз характеристик потужності аеробного та ємності анаеробного енергозабезпечення, а також визначення знижених сторін функціональних можливостей та енергозабезпечення роботи в умовах компенсованого стомлення і знижених функціональних можливостей та енергозабезпечення роботи в умовах підтримання критичної потужності роботи.

Встановлено напрями наукового аналізу отриманих результатів, що передбачають: аналіз показників, які характеризують виконання (моделювання) стартового розгону; аналіз показників працездатності та функціонального забезпечення спеціальної працездатності веслувальників у період стійкого стану; аналіз показників функціонального забезпечення та спеціальної працездатності, в умовах прихованого (компенсованого) стомлення; аналіз та порівняння показників потужності та ємності анаеробного енергозабезпечення.

Виявлено відмінності щодо реалізації анаеробного енергозабезпечення у однорідних групах веслувальників, які не мали статистично значущих відмінностей за показниками потужності аеробного енергозабезпечення.

У розділі 5 наведено науково-методичні передумови розробки концепції вдосконалення управління тренувальними та змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні, якими є: технологізація, інтенсифікація та диверсифікація тренувальної та змагальної

діяльності веслувальників. Здійснено обґрунтування системного підходу до вдосконалення управління тренувальними та змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих веслувальників. Представлено складові концепції вдосконалення управління тренувальними і змагальними навантаженнями кваліфікованих спортсменів у веслуванні та технологію її реалізації.

У розділі 6 сформовано сучасні підходи до моделювання, програмування та контролю у процесі управління тренувальними та змагальними навантаженнями кваліфікованих спортсменів-веслувальників.

Здійснено обґрунтування науково-методичних засад реалізації структури системно поєднаних елементів «моделювання-програмування» тренувального процесу кваліфікованих спортсменів у веслуванні.

Виділено специфічні принципи формування модельно-цільового підходу до моделювання функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів, функції моделювання та практичні засоби їх реалізації.

Сформовано модельно-цільовий підхід до моделювання функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів.

У розділі 7 поданий матеріал присвячено формуванню методичних основ програмування тренувальних і змагальних навантажень кваліфікованих спортсменів у веслуванні.

Автором розглянуто реалізацію управління тренувальними і змагальними навантаженнями кваліфікованих веслувальників на системному і синергетичному рівні.

Диференційовано спортивну орієнтацію спортсменів та систему контролю, а також визначено шляхи реалізації функціональних резервів.

Впроваджено функції програмування в систему підготовки у веслувальному спорті, що посприяло удосконаленню управління тренувальними і змагальними навантаженнями у підготовці кваліфікованих веслувальників.

Представлено дидактичні інструменти реалізації програмування тренувальних і змагальних навантажень кваліфікованих спортсменів у веслуванні.

Визначено індивідуальні модельні характеристики функціонального забезпечення спеціальної працездатності та індивідуальні показники функціональних можливостей веслувальників 16-17 років.

Висвітлено показники спеціальної працездатності кваліфікованих веслувальників на байдарках та Показники робочої продуктивності й функціональних можливостей веслувальників

Подано структуру «моделювання-програмування» в системі управління тренувальними і змагальними навантаженнями.

У розділі 8 здійснено оцінку ефективності застосування запропонованих програм спеціалізованої спрямованості у тренувальному процесі веслувальників.

Виявлено кореляційні зв'язки між показниками функціональних можливостей та ергометричної потужності роботи веслувальників на байдарках і каное.

Подано програму базового мезоциклу з використанням розроблених режимів тренувальних занять для спортсменів різних груп у веслуванні на байдарках і каное.

Проведено тестування фізіологічних показників на підставі яких були сформовані режими тренувальних занять.

Представлено результати педагогічного експерименту, що доводять ефективність розробленої програми спеціальної фізичної підготовки яка сприятиме вдосконаленню управління тренувальними і змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні.

У розділі 9 узагальнено результати власних експериментальних досліджень, розкрито їхню практичну та теоретичну значущість, висвітлено дискусійні положення, що дозволило розв'язати важливу наукову проблему – здійснити науково-методичне обґрунтування, розробку та експериментальну перевірку теоретико-методичних основ удосконалення управління тренувальними і змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні на основі формування структури системно поєднаних елементів «моделювання–програмування».

Серед здобутих результатів представленого дисертаційного дослідження, на нашу думку, найбільшу цінність, теоретичне і практичне значення має наукова новизна роботи:

- вперше обґрунтовано та розроблено теоретико-методичні основи вдосконалення управління тренувальними і змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні, що включають обґрунтування системного підходу, розробку концепції вдосконалення управління тренувальними та змагальними навантаженнями і дослідження ефективності технології її реалізації у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні для підвищення ефективності тренувального процесу та результативності змагальної діяльності. Сформовані теоретико-методичні основи становлять підґрунтя системи знань про вдосконалення управління тренувальними і змагальними навантаженнями кваліфікованих спортсменів у веслуванні;

- вперше обґрунтовано теоретичні положення системного підходу, спрямованого на вдосконалення управління тренувальними і змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні;

- вперше розроблено концепцію вдосконалення управління тренувальними і змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів

у веслуванні та обґрунтовано теоретичні, емпіричні та науково-практичні її складові, що взаємопов'язані між собою;

- вперше розроблено технологію реалізації концепції вдосконалення управління тренувальними та змагальними навантаженнями кваліфікованих спортсменів у веслуванні. Алгоритм реалізації технології ґрунтується на змістових засадах системно поєднаних елементів «моделювання–програмування», враховує системний і синергетичний підходи та відмінності функціонального забезпечення спеціальної працездатності кваліфікованих веслувальників, які спеціалізуються на різних змагальних дистанціях у веслуванні;

- вперше теоретично обґрунтовано систему програмування підготовки веслувальників, що імплементована у структуру управління тренувальними та змагальними навантаженнями кваліфікованих спортсменів у веслуванні;

- набули подальшого розвитку та апробації у практиці програми тренувальних занять, сформовані на основі моделювання режимів навантаження, з урахуванням сучасних тенденцій контролю та оцінювання ефективності функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів у процесі реалізації змагальної дистанції у веслуванні академічному та веслуванні на байдарках і каное;

- набули подальшого розвитку відомості про характеристику спеціальної працездатності, реакції кардіореспіраторної системи й енергозабезпечення роботи веслувальників в умовах подолання змагальної дистанцій 200, 500 та 1000 м у веслуванні на байдарках і каное та дистанції 2000 м у веслуванні академічному;

- набули подальшого розвитку відомості про прогностичні критерії, предиктори та детермінанти ефективного подолання змагальних дистанцій у веслуванні;

- набули подальшого розвитку відомості про фактори забезпечення і реалізації змагальної діяльності спортсменів у веслуванні з урахуванням відмінностей структури функціонального забезпечення спеціальної працездатності залежно від виду змагань, кваліфікації та спеціалізації;

- подальшого розвитку набули питання, що стосуються особливостей спеціальної працездатності, реакції кардіореспіраторної системи й енергозабезпечення роботи кваліфікованих спортсменів, які спеціалізуються різних змагальних дистанціях 200, 500 та 1000 м у веслуванні на байдарках і каное та у веслуванні академічному;

- доповнено та підтверджено існуючі критерії специфічності режимів тренувальних навантажень, які орієнтовані на підвищення ефективності функціонального забезпечення спеціальної працездатності з урахуванням

специфічних компонентів її функціонального забезпечення – швидкої кінетики, стійкого стану і компенсації втоми.

Зауваження та запитання. Слід зазначити, що разом з вагомими здобутками та важливими результатами робота має певні недоліки дискусійного характеру:

1. Авторкою дисертаційної роботи зазначено, що особистісно-діяльнісний підхід враховував індивідуальні інтереси та потреби спортсменів. Яким чином було визначено ці інтереси та потреби та як вони впливають на побудову тренувального процесу?
2. Яким чином розраховувався належний об'єм вибірки кваліфікованих спортсменів, які спеціалізуються на дистанції 1000 м у веслуванні на байдарках та каное, для отримання репрезентативних даних щодо визначення особливостей спеціальної працездатності, реакції кардіореспіраторної системи й енергозабезпечення роботи?
3. Авторкою не уніфіковано термінологічний апарат дослідження, адже в методології зустрічається відмінний спосіб посилань на контингент досліджуваних: кваліфіковані спортсменів у веслуванні, кваліфіковані спортсмени – веслувальники, спортсмени у веслуванні.
4. Виявлено невідповідність. У таблицях с. 374-375, 387-389 використовується абревіатура HR – частота серцевих скорочень (heart rate), уд·хв⁻¹. Проте, в тексті який передує даним таблицям використовується скорочення ЧСС. Крім того, дане скорочення не внесене у «Перелік умовних позначень».
5. На нашу думку, детальний опис моделей режимів тренувальних занять спеціалізованої спрямованості, який подано у практичних рекомендаціях, та таблиці зі сторінок 374-375, 387-389, доцільно було б розмістити у додатках.
6. У списку літератури наявні застарілі джерела.
7. У дисертації зустрічаються окремі орфографічні та стилістичні помилки, але вони суттєво не впливають на зміст роботи.

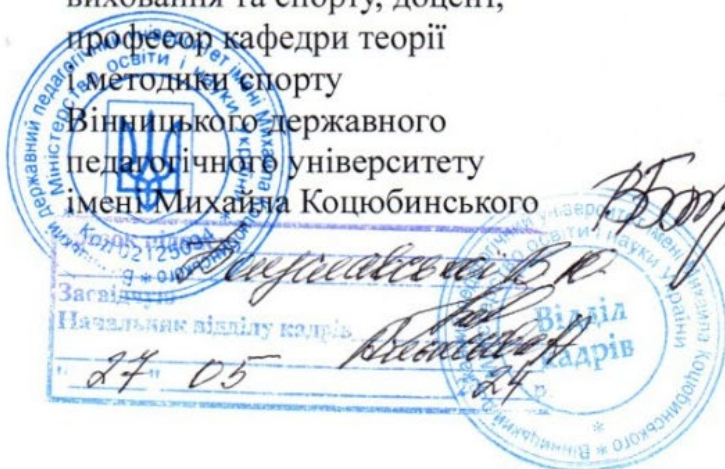
Однак слід зазначити, що висловлені дискусійні питання та зауваження принципово не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її наукового значення та практичної цінності.

Висновок. Дисертаційна робота Русанової Ольги Михайлівни. «Теоретико-методичні основи управління тренувальними та змагальними навантаженнями у процесі підготовки кваліфікованих спортсменів у веслуванні» є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові наукові результати, що у сукупності дозволяють розв'язати важливу наукову проблему. За актуальністю

порушеної проблеми, новизною отриманих результатів та практичним значенням, дисертаційна робота Русанової Ольги Михайлівни відповідає всім вимогам щодо докторських дисертацій - п. 7 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.21 №1197 (зі змінами) щодо докторських дисертацій, а її автор Русанова Ольга Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного
виховання та спорту, доцент,
професор кафедри теорії
і методики спорту
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

В.Ю. Богуславська